مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
دوره بیست و نهم، شماره هشتم، آبان ۱۴۰۰
تاریخ دریافت:۱۳۹۹/۱۱/۰۴
تاریخ پذیرش:۱۳۹۹/۱۲/۱۹

# ارزیابی گروه‌های آموزشی پریودانتیکس و سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی دانشکده دندانپزشکی یزد بر اساس الگوی ارزشیابی CIPP در سال ۱۳۹۶

فهیمه رشیدی میبدی[۱]، آمنه حسینی یکانی*[۲]، نفیسه گلشاهی[۳]

**مقاله پژوهشی**

**مقدمه:** با توجه به تغییرات اجرا شده در برنامه آموزشی دندانپزشکی در سنوات اخیر و اهمیت بررسی بازخورد آن‌ها در امور آموزشی، هدف از مطالعه حاضر ارزشیابی گروه آموزشی پریودانتیکس و سلامت دهان دانشکده دندانپزشکی یزد براساس الگوی ارزشیابی CIPP در سال ۱۳۹۶ در نظر گرفته شد.

**روش بررسی:** مطالعه حاضر در قالب توصیفی- مقطعی و بر روی جمعیت هدف دانشجویان دندانپزشکی ترم ۱۲-۱۰و اساتید گروه‌های مذکور انجام شد. با استفاده از پرسش‌نامه‌ای منطبق با چک لیست الگوی CIPP، زمینه، درون داد، فرآیند و برون داد، مورد ارزیابی قرار گرفت. داده ها پس از ورود به نرم‌افزار SPSS version 16 توسط آزمون آماری ANOVA و T-test، تجزیه و تحلیل گردید.

**نتایج:** میانگین نمرات اساتید و دانشجویان به ترتیب در حیطه‌های مختلف در گروه پریودانتیکس شامل حیطه‌های زمینه (۷۵، ۵۸/۶)؛ درون داد (۱۸/۹، ۳۷/۱)؛ فرآیند (۶۸/۷، ۳۷/۸) و برون داد (۵۶/۲، ۳۷/۱) بود. در گروه سلامت دهان نیز میانگین نمرات حیطه‌های زمینه (۵۰، ۶۴/۳)؛ درون داد(۲۵، ۶۳/۵)؛ فرآیند (۱۰۰، ۵۸) و برون داد (۷۵، ۵۸/۳) بود.

**نتیجه‌گیری:** در گروه پریودانتیکس، از نظر دانشجویان، حیطه درون داد، فرآیند و برون داد نامطلوب و از نظر اساتید، درون داد نامطلوب بود. در گروه سلامت دهان از نظر اساتید، درون داد نامطلوب و از نظر دانشجویان هر چهار حیطه نسبتاً مطلوب بود.

**واژه‌های کلیدی:** آموزش دندانپزشکی، پریودانتیکس، سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی، الگوی ارزشیابی CIPP

**ارجاع:** رشیدی میبدی فهیمه، حسینی یکانی آمنه، گلشاهی نفیسه. **ارزیابی گروه های آموزشی پریودانتیکس و سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی دانشکده دندانپزشکی یزد براساس الگوی ارزشیابی ۱۳۹۶ -CIPP**. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد ۱۴۰۰؛ ۲۹ (۸): ۵۶-۴۰۴۶

۱-گروه پریودانتیکس، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.
۲-گروه سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم و خدمات بهداشتی درمانی پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.
۳-دندانپزشک عمومی
*(نویسنده مسئول)؛ تلفن: ۰۳۵۳۶۲۵۵۸۸۱، پست الکترونیکی: shohrehosseini@yahoo.com، صندوق پستی: ۸۹۱۴۸۱۵۶۶۷

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]
[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

## مقدمه

امروزه محیط‌های علمی از جمله دانشگاه‌ها با آموزش خیل عظیمی از فراگیران مواجه هستند که هزینه‌های فراوانی برای اقتصاد کشور دارند. با نگاهی به آموزش عالی موجود، در خواهیم یافت که نظام آموزشی کشور با مشکلات عدیده‌ای از جمله تعداد بالای دانشجویان وارده به دانشگاه‌ها، عدم فضای کافی و عدم اختصاص فضای آموزشی مناسب به دنبال افزایش دانشجویان ورودی به دانشگاه و در نهایت حجم بالای فارغ‌التحصیلان روبه‌روست (۱). این امر سبب شده تا بهبود کمی و کیفی آموزش عالی ضروری به نظر برسد و برای نیل به این هدف بایستی ارزشیابی نظام‌مند صورت گیرد (۲)، زیرا ارزشیابی می‌تواند علاوه بر سنجش میزان کیفیت، نظارت بر میزان پاسخگویی آموزش عالی را نیز ممکن کند. استفاده از رویکرد نظام‌مند، ارزشیابی را آسان نموده و می‌تواند هر یک از بنیادهای نظام آموزشی (زمینه، درون داد، فرایند و برون داد) را به چالش بکشد (۳) بدین منظور ابزارهای گوناگونی مطرح شده است که یکی از ابزارهای ارزشیابی که می‌تواند با جمع‌آوری نقطه نظرات افراد، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد، مدل CIPP می‌باشد. این مدل یا الگو که به معنی انجام ارزشیابی در چهار حوزه زمینه (Context)، درون داد (Input)، فرآیند (Process) و برون داد (Product) می‌باشد. در ارزشیابی زمینه، نیازهای اساسی و عمده مسائل آموزشی از طریق مصاحبه، سنجش عملکردها و مشاهده روند آموزش مشخص می‌شود و حاصل این فعالیت‌ها به تدوین و اولویت‌بندی هدف‌های برنامه منجر می‌شود. در نهایت، ارزشیابی زمینه شرایط لازم را برای طراحی برنامه و قضاوت در مورد برون داده‌ها فراهم می‌آورد (۴). درون داد، شامل همه عناصری است که وارد هر نظام آموزشی می‌شود مانند استاد، دانشجو، بودجه و امکانات. هر نظام آموزشی با استفاده از درون داد می‌تواند در جهت اهداف از پیش تعیین شده خود حرکت کند و نیازهایی را که در مرحله ارزشیابی زمینه مشخص شده‌اند، برآورده کند (۵). ارزشیابی فرآیند شامل بررسی نحوه عملیاتی شدن برنامه، تغییرات و موانع پیش‌رو، پاسخ به این پرسش‌ها: آیا برنامه به خوبی در حال پیاده شدن است؟ چه موانعی بر سر راه موفقیت آن قرار دارند؟ چه تغییراتی ضروری هستند؟ (۴). حاصل ارزشیابی برون داد، شناخت نتایج به‌دست آمده و فراهم آوردن اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری در مورد برنامه اجرا شده (ادامه برنامه، اصلاح و بازسازی برنامه در حوزه‌های مورد نیاز یا توقف برنامه) خواهد بود (۶). در زمینه ارزشیابی تحقیقاتی فراوانی در داخل و خارج ایران انجام گرفته است؛ Rodd و همکاران در سال ۲۰۱۰ مقاله‌ای منتشر کردند که در آن به ارزیابی دانشجویان دندانپزشکی از مهارت در دندانپزشکی اطفال پرداخته بودند، آن‌ها دریافتند که تجربیات بالینی دانشجویان برای ادامه کار در آینده کافی بوده است (۷). مطالعه‌ای در سال ۱۳۹۴ توسط ریسباف فکور و همکاران در تعیین میزان دستیابی به اهداف آموزشی گروه‌های پریو و ترمیمی دانشکده دندانپزشکی زاهدان با کمک الگوی CIPP انجام گرفت. نتایج نشان داد میانگین توانایی در بخش پریو 5 درصد عالی و ۳۱ درصد خوب بود، میانگین توانایی در بخش ترمیمی ۱۷ درصد عالی و ۳۸ درصد خوب بود که در هر دو بخش با معیار مطلوب اختلاف قابل ملاحظه ای مشاهده می شد (۸). ارزیابی دیگری در سال ۱۳۹۲توسط مکارم و همکاران، با عنوان ارزشیابی وضعیت آموزش در بخش سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی دانشکده دندانپزشکی مشهد با کمک الگوی ارزشیابی سیپ CIPP صورت گرفت که نتایج حاکی از آن بود که از نظر دانشجویان، حیطه زمینه، درون داد و فرآیند برنامه آموزشی پریودانتیکس نسبتاً مطلوب بوده است، اما حیطه برون داد نامطلوب بوده است. از نظر اساتید، حیطه زمینه و محصول برنامه آموزشی سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی مطلوب بود وحیطه فرآیند و درون داد نسبتاً مطلوب بود (۹). هدف از مطالعه اخیر ارزشیابی گروه آموزشی پریودانتیکس و سلامت دهان دانشکده براساس الگوی ارزشیابی CIPP در سال ۱۳۹۶ در نظر گرفته شد. با توجه به این که تاکنون گزارشی در رابطه با عملکرد گروه آموزشی سلامت دهان در دانشکده دندانپزشکی یزد انجام نگرفته و از طرفی دیگر با توجه به تغییرات اجرا شده در برنامه آموزشی دوره

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

عمومی دندانپزشکی در سنوات اخیر نظیر افزایش عناوین درسی محوله به گروه سلامت دهان و افزودن دروس جدید که سابقه ارائه در سال‌های قبل را نداشته‌اند و با در نظر گرفتن این مطلب که آخرین بررسی از بخش پریودانتیکس مربوط به سال ۱۳۹۳بوده است؛ بر آن شدیم تا واقعیت موجود را از طریق ارزیابی نظرات دانشجویان و خودارزیابی اساتید گروه‌های پریودانتیکس و سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی دانشکده دندانپزشکی یزد در مورد نقاط ضعف و قدرت برنامه آموزشی از طریق الگوی ارزشیابی CIPP دریابیم.

## روش بررسی

این مطالعه در قالب توصیفی- مقطعی انجام شد و جامعه مورد بررسی در این مطالعه، به سه گروه تقسیم شدند: دانشجویان دوره عمومی ترم ۱۲-۱۰ دانشکده دندانپزشکی یزد در سال تحصیلی ۱۳۹۶ (۱۰۴نفر) و اساتید دو بخش سلامت دهان و پریودانتیکس دانشکده دندانپزشکی یزد (مجموعاً ۱۰نفر). پرسش‌نامه‌های از پیش تهیه شده در بین تمام شرکت‌کنندگان توزیع شد. با استفاده از این چک‌لیست الگوی CIPP، زمینه، درون داد، فرآیند و برون داد آموزش پریودانتیکس و سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی در دانشکده دندانپزشکی یزد ارزیابی شد. با توجه به آن که این مطالعه با نگاهی بر پرسش‌نامه‌های مشابه صورت گرفته استفاده شده است (۱۱-۹). به منظور ارزیابی پایایی از روش آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد و میزان آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد. زمانی که این مقدار بالاتر از ۰/۷ باشد به معنای پایایی قابل قبول است. توضیحات شفاهی لازم در مورد این پژوهش توسط پژوهش‌گر به دانشجویان و اساتید داده شد و در صورت تمایل به مشارکت پرسش‌نامه بدون ذکر نام پاسخ دهنده در پایان ترم در اختیار دانشجویان و اساتید قرار گرفت. در بخش اول هر دو پرسش‌نامه، سوالاتی در رابطه با ویژگی‌های فردی دانشجویان و اساتید وجود داشت. این سوالات در پرسش‌نامه دانشجویان شامل: سن، جنس، آخرین واحد پریودانتکس نظری، آخرین واحد پریودانتیکس عملی و آخرین واحد سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی عملی و نظری گذرانده شده و در پرسش‌نامه اساتید شامل سن، جنس، آخرین مدرک تحصیلی و نام گروه آموزشی بود. در بخش بعدی پرسش‌نامه ها، سوالات مربوط به حیطه زمینه، سوال ۱تا ۶ پرسش‌نامه اساتید و سوالات ۱ تا ۴ پرسش‌نامه دانشجویان در بخش پریودانتیکس و سوالات ۱۷ تا ۲۰ در قسمت مربوط به بخش سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی را تشکیل می‌دادند. تعداد ۳ سوال مشترک بین اساتید و دانشجویان در این حیطه مربوط به هر بخش وجود داشت. در بخش درون داد مطالعه برای این منظور سوالات ۷ تا ۱۷در پرسش‌نامه اساتید و ۵ تا ۸ مربوط به بخش پریودانتیکس و سوال ۲۱ تا ۲۴ در بخش مربوط به سلامت دهان در پرسش‌نامه دانشجویان طراحی شد. تعداد ۲ سوال مشترک بین اساتید و دانشجویان در این حیطه در سوالات مربوط به هر بخش وجود داشت. در بخش ارزیابی فرآیند که شامل سوالات ۱۸تا ۲۶ پرسش‌نامه اساتید و ۹ تا ۱۲ و ۲۵ تا ۲۸، پرسش‌نامه دانشجویان بود و ۳ سوال مشترک بین اساتید و دانشجویان بخش سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی و پریودانتیکس بود. در آخرین بخش، ارزیابی برون داد به محصول برنامه آموزشی این بخش‌ها پرداخته شد ،که شامل سوالات ۲۷ تا ۲۹پرسش‌نامه اساتید و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ تا ۳۲، پرسش‌نامه دانشجویان بود و ۲ سوال مشترک بین اساتید و دانشجویان در این حیطه وجود داشت. پرسش‌های مربوط به این چهار حیطه در هر سه پرسش‌نامه، توسط گزینه‌های بله، تا حدودی و خیر پاسخ داده شد، که برای سوالاتی که ماهیت مثبت دارند به ترتیب امتیازات ۲و ۱ و۰ در نظر گرفته شد و برای سوالاتی که ماهیت منفی دارند عکس این حالت در نظر گرفته شد. مجموع نمرات کسب شده در هر حیطه به‌طور جداگانه محاسبه شد و برای این که نمرات دانشجویان و اساتید در هر کدام از حیطه‌ها قابل مقایسه باشند نمرات به دست آمده از هر حیطه به ۱۰۰رسانده شد. نمرات ۵۰-۰ در محدوده وضعیت نامطلوب، ۵۱-۷۰ در محدوده نسبتاً مطلوب و ۷۰-۱۰۰ در دسته وضعیت مطلوب طبقه‌بندی شد. فراوانی و میانگین پاسخ‌های مربوط به سوالات هر حیطه برای پرسش‌نامه اساتید و دانشجویان در جداول جداگانه‌ای تعیین گشت.

### تجزیه و تحلیل آماری

اطلاعات جمع‌آوری شده پس از ورود به نرم‌افزار SPSS version 16 توسط آزمون آماری ANOVA و T-test مورد تجزیه و تحلیل

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

قرار گرفت. مقایسه بین سه ترم مختلف دانشجویان در پاسخ دهی به سوالات، در حیطه‌های زمینه، درون داد، فرآیند و محصول با کمک آزمون آماری ANOVA انجام شد. از آزمون T-test جهت مقایسه دو به دو ( بر اساس جنسیت و ...) استفاده گردید.

**ملاحظات اخلاقی**

انجام این تحقیق توسط دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. تایید شده است (کد اخلاق IR.SSU.REC.1396.29 )

## نتایج

از نظر میزان درصد پاسخ‌دهی، در مجموع ۸ نفر اساتید گروه پریودانتیکس و۲ نفر اساتید گروه سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی به پرسش‌نامه پاسخ دادند. درصد پاسخ‌دهی دانشجویان ترم ۱۰، ۹۴ درصد، درصد پاسخ‌دهی دانشجویان ترم ۱۱، ۹۷ درصد و درصد پاسخ‌دهی دانشجویان ترم ۱۲، ۷۸ درصد بود. میانگین سنی دانشجویان ۱.۷±۲۴/۴۹ و میانگین سنی اساتید این دو گروه ۸.۱۱ ± ۳۴.۴۰بود. توزیع فراوانی متغیرهای زمینه‌ای دانشجویان و اساتید در جداول ۱ و ۲ خلاصه شده است. با توجه به محدودیت‌های مطالعه در تمامی جداول نتایج دو گروه آموزشی به صورت مستقل از هم مقایسه شدند. با توجه به نتایج به دست آمده مشخص شد که در میزان پاسخ‌گویی دانشجویان ترم‌های مختلف در حیطه‌های چهارگانه مورد بررسی گروه پریودانتیکس تفاوت معنی‌داری وجود نداشت ولی در حیطه‌های چهارگانه مورد بررسی گروه سلامت دهان میزان پاسخ‌گویی دانشجویان ترم‌های مختلف تفاوت معنی‌دار بود (جدول ۳)، به همین خاطر در جداول جداگانه‌ای به بررسی دو به دو ترم‌های مختلف تحصیلی از نظر اختلاف میانگین‌ها پرداختیم. در حیطه‌های چهارگانه الگوی CIPP درس پریودانتیکس با کمک آزمون آماری T-test، تفاوت معنی‌داری بین نظرات دانشجویان دختر و پسر مشاهده نشد. از این‌رو یافته‌ها در هر حیطه به صورت ادغام یافته، در جدول ۴ گزارش گردید. حیطه‌های درون داد، فرآیند و برون داد نامطلوب و حیطه زمینه نسبتاً مطلوب گزارش شد (جدول۴). مقایسه نظرات دانشجویان دختر وپسر در گروه سلامت دهان براساس جدول ۴ فقط در حیطه درون داد معنادار بود. از نظر دانشجویان پسر حیطه درون داد مطلوب بود، ولی دانشجویان دختر این حیطه را نسبتاً مطلوب گزارش کردند. از نظر دانشجویان سه حیطه دیگر مورد مطالعه این گروه آموزشی، نسبتاً مطلوب بود. میزان رضایت‌مندی از حیطه‌های چهارگانه هر گروه آموزشی در بین اساتید و دانشجویان در جداول ۵ و ۶ گزارش شده است زیرا به خاطر تفاوت در تعداد دانشجویان و اساتید پاسخگوی حاضر در پژوهش، از نظر آماری قابل آنالیز نبودند.

جدول ۱: توزیع فراوانی متغیرهای زمینه‌ای دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۶

| نام متغیر | | تعداد (درصد) |
|---|---|---|
| جنسیت | مونث | ۶۴ (۵۷/ ۶۰) |
| | مذکر | ۴۱ (۴۲/ ۳۹) |
| آخرین واحد سلامت دهان نظری گذرانده شده | سلامت دهان نظری۱ | ۰ (۰/۰) |
| | سلامت دهان نظری۲ | ۱۰۴ (۱۰۰) |
| آخرین واحد سلامت دهان عملی گذرانده شده | سلامت دهان عملی۱ | ۳ (۲/۹) |
| | سلامت دهان عملی۲ | ۴۶ (۴۴/۲) |
| | سلامت دهان عملی۳ | ۵۵ (۵۲/۹) |
| آخرین واحد پریودانتیکس نظری گذرانده شده | پریودانتیکس نظری۱ | ۰ (۰/۰) |
| | پریودانتیکس نظری۲ | ۷ (۶/۷) |
| | پریودانتیکس نظری۳ | ۹۷(۹۳/۳) |
| آخرین واحد پریودانتیکس عملی گذرانده شده | پریودانتیکس عملی۱ | ۳ (۲/۹) |
| | پریودانتیکس عملی۲ | ۲۰ (۱۹/۲) |
| | پریودانتیکس عملی۳ | ۸۱ (۷۷/۹) |



[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

جدول ۲: توزیع فراوانی متغیرهای زمینه‌ای اساتید دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۶

| نام متغیر | | تعداد (درصد) |
|---|---|---|
| جنسیت | مونث | ۹ (۹۰) |
| | مذکر | ۱ (۱۰) |
| نام گروه آموزشی | سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی | ۲ (۲۰) |
| | پریودانتیکس | ۸ (۸۰) |
| آخرین مدرک تحصیلی | دندانپزشکی عمومی | ۱ (۱۰) |
| | دکتری تخصصی | ۸ (۸۰) |
| | PHD | ۱ (۱۰) |

جدول ۳: مقایسه میانگین پاسخ‌گویی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد به سوالات حیطه‌های چهارگانه ارزیابی گروه‌های پریودانتیکس و سلامت دهان بر حسب ترم تحصیلی

| پریودانتیکس | | | | سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| حیطه ها | ترم تحصیلی | تعداد | انحراف معیار±میانگین | p | حیطه ها | ترم تحصیلی | تعداد | انحراف معیار±میانگین | p |
| حیطه زمینه | ترم ۱۰ | ۳۶ | ۶۰/۰۶ ± ۲۳/۱۱ | ۰/۷۳ | حیطه زمینه | ترم ۱۰ | ۳۶ | ۷۲/۲۲±۲۶/۲۳ | ۰/۰۲ |
| | ترم ۱۱ | ۳۸ | ۵۹/۵۵ ± ۲۷/۶۷ | | | ترم ۱۱ | ۳۸ | ۵۴/۶±۲۸/۳۸ | |
| | ترم ۱۲ | ۳۰ | ۵۹/۱۶ ± ۲۵/۶۲ | | | ترم ۱۲ | ۲۵ | ۷۰/۵±۳۳/۲۴ | |
| حیطه درون داد | ترم ۱۰ | ۳۶ | ۳۵/۷۶ ± ۲۶/۴۱ | ۰/۹۲ | حیطه درون داد | ترم ۱۰ | ۳۶ | ۷۳/۲۶±۲۶/۰۷ | ۰/۰۰۷ |
| | ترم۱۱ | ۳۸ | ۳۶/۵۱ ±۲۶/۸۵ | | | ترم۱۱ | ۳۸ | ۵۳/۶۱±۲۹/۱۹ | |
| | ترم۱۲ | ۳۰ | ۳۸/۳۳± ۲۹/۳۴ | | | ترم۱۲ | ۲۵ | ۶۸±۲۴/۷۵ | |
| حیطه فرآیند | ترم۱۰ | ۳۵ | ۳۷/۱۴±۳۰/۲۳ | ۰/۸۱ | حیطه فرآیند | ترم۱۰ | ۳۶ | ۶۸/۴±۲۷/۴۶ | ۰/۰۰۵ |
| | ترم۱۱ | ۳۸ | ۴۱/۷۷±۳۱/۲ | | | ترم۱۱ | ۳۸ | ۴۷/۶۹±۲۳/۵۸ | |
| | ترم۱۲ | ۲۹ | ۳۹/۲۲±۳۱/۲۹ | | | ترم۱۲ | ۲۵ | ۵۹±۲۸/۹۸ | |
| حیطه برون داد | ترم۱۰ | ۳۶ | ۳۶/۱۱±۳۴/۵۶ | ۰/۸۶ | حیطه برون داد | ترم۱۰ | ۳۶ | ۷۳/۲۶±۳۰/۷۸ | ۰/۰۰ |
| | ترم۱۱ | ۳۸ | ۳۷/۵±۲۸/۶۲ | | | ترم۱۱ | ۳۸ | ۴۰/۱۳±۳۵/۱۳ | |
| | ترم۱۲ | ۲۹ | ۴۰/۵۱±۳۶/۲۳ | | | ترم۱۲ | ۲۶ | ۶۴/۹±۳۶/۷۴ | |

آزمون آماری استفاده شده T-test بود

جدول ۴: مقایسه میانگین پاسخ‌گویی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد به سوالات حیطه‌های چهارگانه الگوی سیپ گروه‌های سلامت دهان و پریودانتیکس بر اساس جنسیت

| پریودانتیکس | | | | | سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| حیطه‌ها | جنسیت | تعداد | انحراف معیار±میانگین | p | حیطه‌ها | جنسیت | تعداد | انحراف معیار±میانگین | p |
| حیطه زمینه | مونث | ۶۱ | ۶۰/۶۵ ± ۲۴/۲۴ | ۰/۳۳ | حیطه زمینه | مونث | ۵۶ | ۶۰/۷۱±۲۸/۵۴ | ۰/۰۹ |
| | مذکر | ۴۱ | ۵۵/۷۹ ± ۲۶/۰۸ | | | مذکر | ۴۱ | ۷۱/۰۳±۳۰/۴۱ | |
| حیطه درون داد | مونث | ۶۱ | ۳۴/۶۳± ۲۷/۵۱ | ۰/۲۳ | حیطه درون داد | مونث | ۵۶ | ۵۷/۳۶±۲۷/۵۶ | ۰/۰۴ |
| | مذکر | ۴۱ | ۴۱/۱۵±۲۶/۵۵ | | | مذکر | ۴۱ | ۷۳/۷۸±۲۶/۱۹ | |
| حیطه فرآیند | مونث | ۵۹ | ۳۶/۰۴±۳۰/۹۷ | ۰/۳ | حیطه فرآیند | مونث | ۵۶ | ۵۶/۲۵±۲۹/۴۸ | ۰/۲۹ |
| | مذکر | ۴۱ | ۴۲/۳۷±۲۹/۱۶ | | | مذکر | ۴۱ | ۶۲/۱۹±۲۳/۹۶ | |
| حیطه برون داد | مونث | ۶۰ | ۳۵/۶۲±۳۳/۴۱ | ۰/۴۸ | حیطه برون داد | مونث | ۵۷ | ۵۲/۶۳±۳۷/۸۵ | ۰/۰۶ |
| | مذکر | ۴۱ | ۴۰/۲۴±۳۰/۹۳ | | | مذکر | ۴۱ | ۶۶/۴۶±۳۴/۱۶ | |

آزمون آماری استفاده شده T-test بود

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

جدول ۵: توزیع فراوانی مطلق و نسبی رضایت دانشجویان و اساتید دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از حیطه‌های چهارگانه الگوی سیپ گروه پریودانتیکس

| حیطه | رضایت‌مندی | دانشجویان تعداد (درصد) | اساتید تعداد (درصد) |
|---|---|---|---|
| زمینه | مطلوب | ۳۹ (۳۷/۵) | ۵ (۶۲/۵) |
| | نسبتاً مطلوب | ۱۹ (۱۸/۳) | ۲ (۲۵) |
| | نامطلوب | ۴۶ (۴۴/۲) | ۱ (۱۲/۵) |
| درون داد | مطلوب | ۱۵ (۱۴/۴) | ۰ (۰) |
| | نسبتاً مطلوب | ۱۰ (۹/۶) | ۳ (۳۷/۵) |
| | نامطلوب | ۷۹ (۰/۷۶) | ۵ (۶۲/۵) |
| فرآیند | مطلوب | ۲۴ (۲۳/۱) | ۵ (۶۲/۵) |
| | نسبتاً مطلوب | ۹ (۸/۷) | ۱ (۱۲/۵) |
| | نامطلوب | ۶۹ (۶۶/۳) | ۲ (۲۵) |
| برون داد | مطلوب | ۱۹ (۱۸/۳) | ۳ (۳۷/۵) |
| | نسبتاً مطلوب | ۱۲ (۱۱/۵) | ۳ (۳۷/۵) |
| | نامطلوب | ۷۲ (۶۹/۲) | ۲ (۲۵) |

جدول ۶: توزیع فراوانی مطلق و نسبی رضایت دانشجویان واساتید دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از حیطه‌های چهارگانه الگوی سیپ گروه سلامت دهان

| حیطه | رضایت‌مندی | دانشجویان تعداد (درصد) | اساتید تعداد (درصد) |
|---|---|---|---|
| زمینه | مطلوب | ۵۳ (۰/۵۱) | ۰ (۰) |
| | نسبتاً مطلوب | ۶ (۵/۸) | ۲ (۱۰۰) |
| | نامطلوب | ۴۰ (۳۸/۵) | ۰ (۰) |
| درون داد | مطلوب | ۴۹ (۴۷/۱) | ۰ (۰) |
| | نسبتاً مطلوب | ۱۳ (۱۲/۵) | ۱ (۵۰) |
| | نامطلوب | ۳۷ (۳۵/۶) | ۱ (۵۰) |
| فرآیند | مطلوب | ۴۲ (۴۰/۴) | ۲ (۱۰۰) |
| | نسبتاً مطلوب | ۹ (۸/۷) | ۰ (۰) |
| | نامطلوب | ۴۸ (۴۶/۲) | ۰ (۰) |
| برون داد | مطلوب | ۴۹ (۴۷/۱) | ۱ (۵۰) |
| | نسبتاً مطلوب | ۷ (۶/۷) | ۱ (۵۰) |
| | نامطلوب | ۴۴ (۴۲/۳) | ۰ (۰) |

## بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که برنامه آموزشی درس پریودانتیکس و سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی در دستیابی به اهداف آموزشی خود در بعضی حیطه‌ها دچار برخی مشکلات بودند. نتایج مطالعه ما با مطالعه ریسباف فکور که با هدف تعیین میزان دستیابی به اهداف آموزشی گروه‌های پریو و ترمیمی دانشکده دندانپزشکی زاهدان در سال ۹۴ انجام گرفت همخوانی دارد. آن‌ها دریافتند برنامه آموزشی این بخش‌ها نیاز به بازنگری و رفع نقایص دارد (۸). در مطالعه حاضر،در گروه پریودانتیکس، از نظر دانشجویان، حیطه درون داد، فرآیند و برون داد نامطلوب و حیطه زمینه نسبتاً مطلوب بود و از نظر اساتید، درون داد نامطلوب، برون داد نسبتاً مطلوب و فرآیند و زمینه مطلوب ارزیابی شدند. اساتید به

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

کاربردی و عملی بودن محتوای درس پریودانتیکس (متناسب با نیاز دانشجو) نمره میانگین ۸۱٪، ولی دانشجویان نمره میانگین ۳۱٪ دادند شاید علت این اختلاف نظر این است که دانشجویان نسبت به این که در طول ۴ واحد پریو عملی تنها اقدام به جرم‌گیری نموده اند که به خاطر کمبود بیمار در بخش شاید تا پایان دوره تحصیلی خود حداکثر اقدام به ۴ یا ۵ مورد جرم‌گیری کنند که نسبت به ساعت زیاد حضور در بخش بسیار اندک است. ۶۵ درصد دانشجویان تعداد مریض برای آموزش واحد عملی را ناکافی دانستند در مطالعه طباطبائی و همکاران نیز از نظر کفایت بیمار، دانشجویان از بخش درمان لثه رضایت کافی را نداشتند و مهم‌ترین مواردی که دانشجویان جهت رفع مشکل کمبود بیمار اشاره کردند افزایش تبلیغات و کاهش هزینه‌های درمانی دانشکده بود (۱۲). همان‌طور که زمانزاد و همکاران عدم دریافت آموزش متناسب با نیاز دانشجو را، علت رضایت‌مندی پایین دانشجویان از برخی بخش‌ها می‌دانند (۱۳). تجهیزات این بخش از نظر همگی اساتید و ۵۰ درصد دانشجویان نامناسب بود، که با مطالعه خدابنده که در دانشکده پزشکی کرمان انجام گرفت (۱۴) و طباطبائی (۱۲) که در همین دانشکده در سال ۱۳۹۳، انجام گرفت همسو می‌باشد. برخلاف نتایج پژوهش ما و مطالعات یاد شده در بالا، نتایج بررسی در دانشکده دندانپزشکی اصفهان در سال ۱۳۸۹ نشان داد که بیشترین میزان رضایت‌مندی دانشجویان از امکانات و تجهیزات موجود در بخش ها، مربوط به بخش‌های درمان لثه و جراحی بوده است (۱۵). مسأله مهمی که اساتید به آن اشاره کردند مناسب نبودن فضای فیزیکی بخش پریودانتیکس بود. با توجه به امکان افزایش فضای فیزیکی این بخش به نسبت بخش‌های دیگر در دانشکده، بهتر است اقدام به ایجاد امکانات فضایی مناسب گردد، درمطالعه جعفری و همکاران که در دانشکده دندانپزشکی تهران صورت گرفت، دانشجویان به خاطر عدم وجود تجهیزات آموزشی کافی و عدم پیش‌بینی فضای کافی اظهار نارضایتی کردند (۱۶). بیش از ۶۰ درصد از دانشجویان حیطه فرآیند را نامطلوب دانستند، در مقابل ۶۲ درصد اساتید این حیطه را مطلوب ارزیابی نمودند. بیشترین اختلاف نظر بین دو گروه در این حیطه مشاهده شد، که با نتایج مطالعه خدابنده همخوانی داشت. نتایج آنها نیز نشان داد که به طور کلی در زمینه، فرآیند و برون داد دانشکده پزشکی کرمان، بین دیدگاه دانشجویان و استادان، تفاوت معنی‌داری وجود داشت. استادان وضعیت درونداد، فرآیند، برونداد و کلیت دانشکده را مطلوب‌تر از دانشجویان ارزیابی کردند (۱۴). یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که در این حیطه فرآیند وجود داشت این بود که دریافتیم ۶۰ درصد دانشجویان معتقدند مشکلاتی در زمینه آموزش اساتید وجود دارد و ۳۷/۵ درصد از اساتید مشکلاتی در زمینه فرآیند یاددهی و تدریس خود عنوان کردند. به نظر می‌رسد بهتر است بازنگری در نحوه آموزش این گروه به‌وجود آید. در پژوهش علی محمدی و همکاران که در دانشکده پزشکی رفسنجان انجام گرفت، پیشنهاداتی برای رفع چنین مشکلات مشابهی داده شده است. به عنوان مثال استفاده بیشتر از روش‌های نوین یاددهی از جمله یادگیری الکترونیکی (آموزش مجازی) و افزایش تعامل دانشجویان و اساتید و توجه بیشتر به نقش فراگیران در فرآیند یادگیری می توان به رشد، روند رو به رشد روند آموزش کمک نمود (۱۷). در نهایت آخرین حیطه مورد بررسی درس پریودانتیکس، حیطه برون داد بود که در آن به بررسی عملکرد دوره و عملکرد آموزشی-پژوهشی پرداخته شد. حدود ۷۰درصد دانشجویان حیطه برون داد را نامطلوب اعلام نمودند. اما ۷۰ درصد از اساتید این حیطه را مطلوب و نسبتاً مطلوب ارزیابی کردند. در پژوهش علی محمدی که در دانشکده پزشکی رفسنجان انجام گرفت دانشجویان، اساتید و دانش آموختگان برون داد را نسبتاً مطلوب ارزیابی کردند که با نتایج مطالعه ما همسو نمی باشد (۱۷) در اینجا نیز دانشجویان برخلاف اساتید از محتوای بخش ناراضی بودند و تنها ۲۵ درصد آن‌ها محتوای بخش را مناسب قلمداد کردند. به نظر می‌رسد به جای پررنگ نمودن نیاز غیر واقعی دانشجویان به داشتن آگاهی از نحوه انجام درمان‌های پیشرفته‌تر تخصصی حیطه پریودنتال، دید آن‌ها نسبت به اهمیت کارهای عملی پایه بازتر شود. در ادامه به

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

بررسی دیدگاه دانشجویان و اساتید در رابطه با گروه سلامت دهان و دندانپزشکی اجتماعی پرداختیم. در گروه سلامت دهان از نظر اساتید درون داد نامطلوب، زمینه و برون داد نسبتاً مطلوب و فرآیند مطلوب ارزیابی شده بود و از نظر دانشجویان هر چهار حیطه نسبتاً مطلوب بود. در مقایسه دو به دو میزان پاسخ گویی دانشجویان به سوالات حیطه های چهارگانه الگوی سیپ درس سلامت دهان بین دانشجویان ترم ۱۰ و۱۱ در همه حیطه ها اختلاف معنی‌داری مشاهده شد. در کل دانشجویان ترم ۱۱ کمترین مطلوبیت و دانشجویان ترم ۱۰ بیشترین مطلوبیت را عنوان کردند. دانشجویان سراسری (ترم‌های ۱۱ و ۱۲) اکثراً از میان رتبه های برتر کنکور سراسری پذیرش شدند، که این مسئله باعث می شود انتظارات بیشتری از رشته دندانپزشکی داشته باشند. یافته این مطالعه با مطالعه‌ای که پرنیان در سال ۸۸، در همین دانشکده انجام داد همخوانی دارد، که نشاندهنده رضایت کمتر دانشجویان سراسری در زمینه انتخاب واحد، امکانات بخش و اساتید بخش بود (۱۸). رضایت دانشجویان ترم ۱۰ از دو ترم دیگر بیشتر است به نظر می‌رسد که دانشجویان ترم‌های بالاتر رضایت کمتری نسبت به آموزش خود دارند، که طبق یافته‌های طباطبائی و همکاران، به نظر می‌رسد افزایش آگاهی و بینش دانشجویان در ترم‌های بالاتر نسبت به آموزش بالینی لازم، هم‌چنین علاقه دانشجویان سال آخر به فراگیری هر چه بیشتر موارد باقی مانده و استرس آن‌ها جهت ورود به بازار کار یک نارضایتی کلی در این دسته از دانشجویان به وجود آورده است (۱۲). در مطالعه ما برخلاف مطالعات دیگر (۱۰)، (۹) زمان ارائه این واحد درسی از نظر اساتید و دانشجویان مطلوب بود. در مطالعه پاکدامن در دانشکده دندانپزشکی تهران، علت اینکه دانشجویان ترم ارائه این واحد درسی را نامناسب عنوان کردند، ارائه این واحد عملی در ترم‌های آخر و تداخل آن با زمان مطالعه جهت امتحان دستیاری و یا آماده‌سازی پایان‌نامه بود (۱۰). در رابطه با ارتباط مطالب ارائه شده در این بخش با بخش‌های دیگر دانشکده از دانشجویان پرسیدیم که یک چهارم دانشجویان به این سوال پاسخ منفی دادند، این در حالی است که در مطالعه پاکدامن و همکاران نیمی از دانشجویان این ارتباط را منفی تلقی کردند که پیشنهاد نویسندگان برای رفع این مسئله، هماهنگی و ایجاد همکاری بین بخشی بود (۹). نظرات اساتید گروه سلامت دهان و دانشجویان دانشکده دندانپزشکی یزد در مورد میزان اهمیت مسائل در حیطه‌های چهار گانه الگوی CIPP، با وجود تفاوت در برخی حیطه‌ها، به یکدیگر نزدیک است. در کل دانشجویان و اساتید نگاه خوشبینانه ای نسبت به امر آموزش و یادگیری در این بخش دارند. این گروه آموزشی در دستیابی به اهداف خود نسبتاً موفق عمل کرده و توانسته تا حدودی آموزش‌های مورد نیاز دانشجو در بالین را در اختیار آن‌ها قرار دهد.

## نتیجه‌گیری

در گروه پریودانتیکس، از نظر دانشجویان حیطه درون داد، فرآیند و برون داد و از نظر اساتید نیز حیطه درون داد نامطلوب بود. در گروه سلامت دهان از نظر اساتید درون داد نامطلوب بود و از نظر دانشجویان هر چهار حیطه نسبتاً مطلوب بود. برای کسب رضایت اساتید و دانشجویان در هر دو بخش مورد پژوهش می‌توان با تغییرات اندکی برای برطرف کردن کاستی‌ها اقدام کرد. به نظر می‌رسد با وجود هیئت علمی جوان و مشتاق برای آموزش و یادگیری بیشتر دانشجویان، با تخصیص امکانات مورد نیاز، زمینه برای توسعه فعالیت‌های این دو گروه آموزشی و برنامه‌ریزی‌های جدید فراهم است.

## سپاس‌گزاری

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دانشجویی جهت دریافت دکترای دندانپزشکی عمومی بوده است.

**حامی مالی:** معاونت پژوهشی دانشگاه شهید صدوقی یزد

**تعارض در منافع:** وجود ندارد.

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

## References:


1- Yarmohammadian Mh, Kalbasi A. ***Internal Evaluation of Departments in The School of Management and Medical Informatics, Isfahan University of Medical Science***. Iranian J Medical Education 2006; 6(1): 125-34.

2- AbdiShahshahani M, Ehsanpour S, Yamani N, Kohan S. ***The Evaluation of Reproductive Health PhD Program in Iran: The input Indicators Analysis.*** Iran J Nurs Midwifery Res 2014; 19(6): 620-8.

3- Bazargan A. ***From Internal Evaluation to Quality Assurance in Higher Education: the Case of Medical Education in Iran***. J Med Education 2014; 1: e104932.

4- Stufflebeam DL. ***The CIPP Model for Evaluation.*** In international Handbook of educational Evaluation 2003; 31-62. Springer, Dordrecht.

5- Rezapour Mirsaleh Y, Atri Ardakani SA, Behjati Ardakani F. ***Evaluating the Educational Performance of Ardakan University Based on CIPP Model.*** Higher Education Letter 2017; 9(36): 7-30.

6- Stufflebeam, Daniel L, Anthony J Shinkfield. ***Evaluation Theory, Models, and Applications***. San Francisco: Jossy-Bass; 2007.

7- Rodd H***. Change in Undergraduate Experience in Clinical Pediatric Dentistry***. J Dental Education 1994; 58(5): 367-9.

8- Ansari Moghadam S, Shokoohinia R, Hosseini Tabatabaei S, Risbaf Fakour S, Ansari Moghaddam A, Naebi M. ***Evaluation of the Achievement of Educational Objectives in Restorative Dentistry and Periodontics Departments in Zahedan Faculty of Dentistry during 2014-2015***. J Mashhad Dental School 2017; 2: 91-106.[Persian]

9- Makarem A, Movahed T, Sarabadani J, Shakeri MT, Asadian Lalimi T, Eslami N. ***Evaluation of Educational Status of Oral Health and Community Dentistry Department at Mashhad Dental School Using CIPP Evaluation Model in 2013***. J Mashhad Dental School 2014; 38(4): 347-62. [Persian]

10- Pakdaman A, Soleimani Shayesteh Y, Kharazi fard M, Kabosi R. ***Evaluation of the Achievement of Educational Objectives of the Community Oral Health and Periodontics Departments Using the CIPP Model of Evaluation–Students' Perspective***. J Dental Med 2011; 24(1): 20-5.[Persian]

11- Semyari H, Kamani GR, Zavieh D. ***Rate of Achieving Educational Aims in Periodontics and Operative Departments of Shahed and Tehran University, 2001***. J Babol University of Med Sci 2003; 5(5): 29-32.[Persian]

12- Tabatabaei SH, Tabrizizade M, Qazanfari S, Hakimian R***. Evaluating Students' Satisfaction in Regard with Clinical Training at Shahid Sadoughi Dentistry School of Yazd in 2014***. Yazd J Dental Research 2015; 4(2): 491-502. [Persian]

13- Zamanzad B, Moezzi M, Shirzad H. ***Rate of Satisfaction and Evaluation of Medical Students (Interns and Externs) from the Quality of Clinical Education in the Shahre-Kord University of Medical Sciences-2005***. Koomesh 2007; 9(1): 13-20. [Persian]

14- Khodabandeh S, Rostambeig P, Sabzevari S, Nouhi E. ***An Investigation of Medical School Curriculum in Kerman University of Medical Sciences, Iran, Based on the CIPP Model***. Strides in Development of Medical Education 2016; 12(4): 663-70.


[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

15- Eslamipour F, Shirban F, Refaee P. ***Assessment of Dental Students' Satisfaction of Clinical Departments in Isfahan Dental school***. Iranian J Medical Education 2011; 10(5): 625-33.

16- Jafari Ghavamabad A, Khami M, Yazdani R, Nasibi M, Mohammadi M. ***Internal Evaluation of oral Health & Community Dentistry Department Tehran University of Medical Sciences***. Education Strategies in Medical Sci 2013; 6(2): 107-12.

17- Alimohammadi T, Rezaeian M, Bakhshi H, VaziriNejad R. ***The Evaluation of the Medical School Faculty of Rafsanjan University of Medical Sciences Based on the CIPP Model in 2010***. J Rafsanjan University of Med Sci 2013; 12(3): 205-18.

18- AM Parnian. ***A Survey of Students' Perspectives on the Teaching and Evaluation of Periodontology Department at Shahid Sadoughi Dental School of Yazd in 2009-2010*** (dissertation). Yazd: Shahid Sadoughi university of medical sciences; 2011.

[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]

Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences
Vol 29| NO 8 | Nov 2021

Received: 23 Jan 2021
Accepted: 9 Mar 2021

# Assessment of Educational Status of Periodontics and Oral Health and Community Dentistry Departments in Yazd Dental School Using CIPP Model in 2018

**Fahimeh Rashidi Maybodi[1], Ameneh Hosseini-Yekani[†2], Nafiseh Golshahi[3]**

**Original Article**

**Introduction:** Considering the changes, which implemented in the dental education program in recent years and also the importance of reviewing their feedback in educational affairs, the purpose of this study was to evaluate the periodontics and dental public health departments of Dental School based on the CIPP evaluation model in 2018.

**Methods:** The present study was performed in a descriptive cross-sectional format on the target population of dental students of 10-12 semesters and professors of the mentioned groups. Context, input, process and product were assessed using a questionnaire consistent with the CIPP pattern checklist. Data were analyzed by ANOVA and T-test via SPSS 16 software.

**Results:** The average scores of professors and students in different areas of the Periodontology Department were as followed: the context (75, 58.6); input (18.9, 1.37); process (68.7, 8.37) and product (56.2, 1.37) fields, respectively. In the Dental Public Health Department, the average scores also included context (50, 3.64); input (25, 5.63); process (100, 58) and product (75, 3.58) areas, respectively.

**Conclusion:** In the Department of Periodontics, the input as well as process and output were undesirable for the students and the input was undesirable for the professors. In the Dental Public Health Department, just input was unfavorable for professors and relatively desirable for students in all four areas.

**Keywords:** Dental education, Periodontics, Dental Public Health and Community Dentistry, CIPP Evaluation Model

**Citation:** Rashidi Maybodi F, Hosseini Yekani A, Golshahi N. **Assessment of Educational Status of Periodontics and Oral Health and Community Dentistry Departments in Yazd Dental School Using CIPP Model in 2018.** J Shahid Sadoughi Uni Med Sci 2021; 29(8): 4046-56.

[1]Department of Periodontics. School of Dentistry. Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

[2]Department of Dental Public Health, School of Dentistry, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

[3]General Dentist

***Corresponding author: Tel:** 03536255881**, email:** shohrehosseini@yahoo.com



[ Downloaded from jssu.ssu.ac.ir on 2026-11-19 ]

[ DOI: 10.18502/ssu.v29i8.7665 ]